

Opinió

BLANCA LLUM VIDAL

Escriptora, editora i traductora

@blancallumvidal

NO MATARÀS

Una crítica al llibre del filòsof Bernat Dedéu, que reflexiona sobre l'origen, la profunditat i les conseqüències polítiques del manament cristià més important

19/04/2024 | 06:00

A **No mataràs** (Fragmenta Editorial, 2004), Dedéu se serveix d'un estol de filòsofs (i d'un dels compositors més destacats de la història de la música occidental) per examinar **l'origen, la fondària i les conseqüències polítiques** del que crec que és el manament més important de tots.

Pots no estimar Déu o pots prendre't a la lleugera el seu nom i que els creients tinguin una paciència benedictina o de sant o simplement que s'aguantin. **Pots no santificar cap festa** ni una o celebrar les de l'altra punta del món i les que no tenen res a veure amb les religions monoteistes, que en general em semblen més estridents i més *punkies*. En comptes d'honorar el pare i la mare, **pots difamar-los o escarnir-los** mirant-los als ulls, estès en un divan psicoanalític o escrivint una majestuosa carta al pare o a la mare a la manera de Kafka. **Potser embolicar-te sexualment** o com sigui amb una multitud de persones que no siguin aquella amb qui t'has casat i ho pots fer per militància o només perquè sí, perquè és molt difícil de concentrar en un sol lloc el desig i perquè l'amor és una cosa molt extrema i molt ampla. **Pots robar** la maquineta del teu company d'escola o pots atracar una entitat bancària que decreta ordres de desnonament inhumanes. **Pots mentir** feliçment i dir que no sabies que calia tallar la ceba ben prima per fer un sofregit per intentar, així, excusar-te d'un arròs que t'ha quedat espantós. **Pot travessar-te el pensament tota la impuresa del món** i tota la fosca possible: el que passa pel cap és un misteri tan profund que és, en el fons, un cavall de Troia contra tota forma de poder, de manipulació i de control. **Pots desitjar** compulsivament allò que no tens i **tenir molta enveja** encara que això, aquest sentiment, sigui un pecat capital molt incòmode de suportar (Ausiàs Marc, que no parlava de

sentiments tòxics com ara se'n diu, feia decasíl·labs en què explicava que l'enveja és una cosa que podreix i que corca el qui l'experimenta i la sent).

Tot això, aquests nou manaments, te'ls pots prendre més o menys seriosament i els pots dotar de més o menys importància (ja sigui perquè ets una persona religiosa o perquè consideres que són formulacions que serveixen de far, d'horitzó o de barana per no caure en el buit del no-res). En qualsevol cas, però, **són manaments que, si es transgredeixen, poden ser reparats**. El *Tikun* (aquesta idea jueva que fa referència a la "reparació" i que sovint s'utilitza per explicar el concepte de justícia social) és possible. Pots tornar el cabàs a la veïna i demanar-li perdó, pots prometre al teu marit o a la teva muller que mai més no follaràs amb un altre, i així amb la resta de faltes, de transgressions.

No hi ha acció més cruel, més despietada i ferotge que matar, que llevar la vida d'algú

Només hi ha un manament que no es pot reparar ni esmenar, i és el que prohibeix de matar. Perquè no hi ha cosa més total, més absoluta i definitiva que la mort. Perquè no hi ha acció més cruel, més despietada i ferotge que matar, que llevar la vida d'algú.

Per pensar sobre això, Dedéu no només acut explícitament als filòsofs que esmentava més amunt. També ho fa, per fer una mica de broma i d'estirabot estripat, apel·lant al filòsof *d'Ésser i temps* i a la diferència ontològica que distingeix l'ésse (entès com a verb) de l'ens: una diferència que les facultats de Filosofia han erigit en axioma, però que Jeanne Hersch, la filòsofa socialista que es va dedicar a recollir textos antics com a llavors incipients del concepte de *drets humans* i que va assistir a unes quantes classes de Heidegger, va rebatre de manera magistral i directa a *L'ésse i la forma*. En qualsevol cas, Dedéu diu que l'Altíssim tenia ben llegit Heidegger en el moment de la bardissa inflamada. A la pregunta de Moisès sobre com adreçar-se al seu poble, Déu li respon la frase fantàstica de "Jo soc el qui soc" (Ex 3, 1-22).

Encara que no deixi de ser un salt mortal i, fins i tot, una matusseria intel·lectual, el d'ajuntar aquesta frase bíblica amb la filosofia de Heidegger, **l'aparició del filòsof alemany en aquest moment no deixa de tenir un cert sentit**. Dedéu sap que alguna cosa estranya passa amb el verb ésser i acut a Heidegger, que està tan obsessionat amb aquest verb que erigeix tota una filosofia al seu voltant (obviament, amb una voluntat d'exaltació ària, que hi ha moltes llengües que no tenen el verb ésser i que en el parlar l'elideixen, com, per exemple, l'hebreu).

No sé si Dedéu, que cita tants filòsofs, ha llegit la guerra d'idees que Hersch declara al filòsof *mainstream*, al filòsof adscrit al Partit Nazi i al filòsof dels *Quaderns negres* (en què el festival antisemita és evident i és explícit). El cas és que Jeanne Hersch considera que la diferència ontològica no se sosté des d'un punt de vista lògic: en la mesura que Heidegger afirma que *l'ésse* és la seva formulació cau en el pou de l'absurd i hi cau perquè no permet el seu contrari ni fa possible de refutar la seva negació (*l'ésse no és no és més que una contradicció*, i, per tant, el pensament es lliga a si mateix i la raó resulta inoperant).

Moisès, receptor del manament que prohibeix matar, acaba barallant-se amb altres pobles i ordenant exterminis

A la Bíblia, però, Déu afirma que "Jo soc el qui soc", i això, penso, no té res a veure amb "l'estètica metafísica servida de frases sonores", en expressió de Maria Aurèlia Capmany ridiculitzant Heidegger de manera bastant divertida. "Jo soc el qui soc", crec, parla d'una **qüestió profunda d'identitat, de transparència, de senzillesa, de compromís. D'humilitat, fins i tot**. A Moisès se li ha encomanat d'alliberar el seu poble de l'esclavitud i, davant d'això, l'únic que pot fer és responsabilitzar-se de qui és, de les seves paraules i de les seves accions.

A *No mataràs*, Dedéu, doncs, emprèn una lectura de l'Èxode que sorprèn pel seu rigor textual: arrapat a la lletra, **analitza la figura de Moisès com un home prepolític** (que dubta, que té por, que no parla bé) que, després de travessar les aigües i d'escapar-se del jou faraònic, s'acaba transformant en un home polític (que mana, que se sent segur, que fa la guerra). **Aquesta lectura de Dedéu, jo no l'havia vista mai**. Moisès, que rep les taules de la llei i que, entre d'altres, ha estat el receptor del manament que prohibeix de matar, un cop ha ajudat el seu poble a sortir d'Egipte, acaba barallant-se amb altres pobles i ordenant exterminis. Citant una matança contra Madian (enemic del poble jueu) que apareix en els Nombres, Dedéu diu això: "L'atac és certament esgarriós i sobta com Moisès ja no discuteix els manaments d'un Déu que li exigeix un genocidi [...]. L'escena [...] és tan salvatge que no hi ha ritual que pugui redimir-la".

Dit això, hi ha dos filòsofs que Dedéu no cita i que no només crec que siguin determinants a l'hora de pensar el manament, sinó a l'hora d'entrar en conflicte amb les tesis de Dedéu. La lectura, diria que això ho comparteixo amb l'autor, és avalot, xoc, topada, col·lisió, pregunta punyent i una mica de punxa.

Dedéu diu que "qualsevol ésser humà ha tingut la temptació de matar", sentència que jo no comparteixo

Dedéu comença el seu assaig sentenciant que "**qualsevol ésser humà ha tingut la temptació de matar**". Davant d'això, d'una sentència que jo no comparteixo, l'únic que puc fer és recórrer a la filosofia d'Emmanuel Lévinas, per a qui l'ètica és la filosofia primera i per a qui el rostre de l'altre (no la cara física) és l'anunci del no mataràs (cosa que vol dir que hi ha persones que tenen cara i no rostre perquè sí, perquè maten).